

หัวข้อวิจัย : วิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิโร

อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ¹

นางสาวฟาสิณี สะมิแม็ง ²

รองศาสตราจารย์.ดร.วิทยา จิตนุพงศ์ ³

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิม 2. เพื่อศึกษาการบริการทางสังคมไทยมุสลิม และ 3. เพื่อเสนอแนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมในตำบลลูโบะยิโร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้นำชุมชนและประชาชน 20 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูล จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละและสังเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษา พบว่า

การศึกษาได้พบว่า วิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมเห็นได้ว่าความเป็นอยู่ของชาวมุสลิม ประชาชนในชุมชนจะมีความสามัคคีกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในการอยู่ร่วมกันเหล่าคนในชุมชนจะอยู่ด้วยความรัก ถ้อยทีถ้อยอาศัยเมื่อมีกิจกรรมหรืองานที่จัดในชุมชนจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การบริการทางสังคมของชาวไทยมุสลิม จะเห็นได้ว่าการบริการทางสังคมโดยส่วนมากจะมีปัญหาในด้านการสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ เพราะชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ใช้แต่ภาษามลายูในการสื่อสาร ไม่รับฟังความคิดเห็นขาดการเข้าถึงต่อหลักการให้บริการและความกระตือรือร้น

ในด้านแนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมเป็นชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความหลากหลายทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และภาษา ชุมชนไทยพุทธไทยมุสลิมมีการอยู่ร่วมกันแบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสืบเนื่องมาจากชุมชนนี้ส่วนมากจะเป็นเครือญาติกัน เกือบทั้งหมดจึงทำให้มีการอยู่ร่วมกันแบบผสมผสานระหว่างสองศาสนาสองวัฒนธรรมอย่างลงตัว

คำสำคัญ : วิถีชีวิตมุสลิม , การอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวมุสลิม

1 บทความเรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “วิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิโร อำเภอมายอ

จังหวัดปัตตานี ” ซึ่งได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ อาจารย์ รองศาสตราจารย์.ดร.วิทยา จิตนุพงศ์

2 นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาลัษรรมค้ำแหง

3 อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การก่อตัวของสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้เริ่มต้นจากเหตุการณ์ปล้นปืนที่กองพันพัฒนาที่ ๔ อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2547 นำไปสู่การดำเนินนโยบายของรัฐในระยะแรก ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มต่างรวมถึงสื่อมวลชน สถาบันด้านการวิเคราะห์ความขัดแย้งและนักการเมืองบางส่วนทั้งในและนอกประเทศว่าเป็นนโยบายที่ยึดเอามาตรการด้านความมั่นคงที่เน้นวิธีการทางทหารเป็นหลักโดยขาดความเข้าใจต่อสาเหตุที่มาของความรุนแรงที่เกิดขึ้นรวมทั้งขาดความเข้าใจต่อสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชาวมุสลิมซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ในท้องถิ่นเป็นเหตุให้เกิดปัญหาความรุนแรงต่อเนื่องบานปลายจนถึงในปัจจุบัน ในระยะเวลาหนึ่งปีแรกนับตั้งแต่เหตุการณ์ปล้นปืนเป็นต้นมาสื่อมวลชนต่างประเทศระดับนานาชาติและระดับภูมิภาคบางรายได้รายงานเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ควบคู่ไปกับมาตรการอันแข็งกร้าวในการตอบโต้ปัญหาของรัฐบาลไทยภาพลักษณ์ของความรุนแรงและนโยบายของรัฐดังกล่าวปรากฏชัดเจนในการรายงานข่าวความรุนแรงของสื่อเหล่านี้ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ กรือเซะ ๒๘ เมษายน ๒๕๔๗ และตากใบ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๗ รวมถึงกรณีประชาชนทั้งชาวพุทธและมุสลิมถูกลอบสังหารรายวันเป็นการตอกย้ำในสามจังหวัดชายแดนใต้มีภาพลักษณ์ของพื้นที่อันตรายเทียบเท่ากับพื้นที่สงครามประเทศอื่นๆ

สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งยกระดับกรณีความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้จากประเด็นภายในประเทศสู่ประเด็นระดับภูมิภาคและได้รับความสนใจระดับนานาชาติคือการที่มีความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัจจัยร่วมหลายประการกับพื้นที่ความขัดแย้งบางแห่งในประเทศในอินโดนีเซียและความขัดแย้งของเกาะมินดาเนา จากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งจะมองเห็นได้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ลอบทำร้าย วางเพลิง วางระเบิดและจลาจลเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องถึงแม้จะมีการเคลื่อนไหวในสถาบันต้องการแบ่งแยกดินแดนบริเวณปัตตานี มาเป็นเวลาหลายทศวรรษแต่ความไม่สงบดังกล่าวเริ่มบานปลายขึ้นจนถึงปัจจุบัน

สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ ปรากฏแก่คนไทยทุกคนผ่านสื่อต่างๆ นับวันก็ยิ่งเพิ่มระดับความรุนแรงมากยิ่งขึ้นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติอีกด้วยปัญหาความไม่สงบนี้ได้ เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ และก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในปัจจุบัน เริ่มจากการไม่พอใจในอำนาจของรัฐที่เห็นว่าไม่เป็นธรรมและความไม่เข้าใจในความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม ซึ่งมีสภาพปัญหาที่มีความแตกต่างไปจากภูมิภาคอื่นของประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองและด้านความมั่นคงจากสภาพดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ฝ่ายต่างๆ แสวงหาประโยชน์ทางในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการก่อการร้ายทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นมักปรากฏออกมาในรูปของความรุนแรง เช่น มีการปล้น ฆ่า ชิงทรัพย์ ทาร้ายร่างกาย เรียกค่าไถ่ เก็บค่า

คุ้มครอง ค่าของเถื่อน และค้ายาเสพติด เป็นต้น มีผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน และขีดขวางการพัฒนาทั้งในภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างมาก นำมาซึ่งความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินทั้งของประชาชนและของหน่วยงานทางราชการ ดังนั้น สถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยพอที่จะกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ คือ เกิดจากความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม เกิดจากกระแสในตะวันออกกลางที่ต่อต้านชาติตะวันตกซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกมีสาเหตุมาจากกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น และกลุ่มการเมืองท้องถิ่นที่มีผลประโยชน์เกี่ยวกับเรื่องผิดกฎหมายปัญหายาเสพติดที่และค่าของเถื่อนซึ่งมีอยู่ทั่วสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และปัญหาที่มาจากนโยบายของรัฐที่ไม่เข้าถึงประชาชนไม่สามารถประสานความแตกต่างของประชาชนให้รวมเป็นหนึ่งเดียวได้ปัญหาเหล่านี้เป็นมูลเหตุให้เกิดสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าจะมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลความปลอดภัยและปราบปรามกองโจรเหล่านี้อยู่ไม่ขาดก็ยังไม่ขาดภัยปรากฏเหตุการณ์ดังกล่าวมาโดยลำดับซึ่งอิงอาศัยสถานการณ์ทางการเมืองและการปกครองที่อยู่ในช่วงอ่อนแอและความไม่มั่นคง กล่าวคือ ถ้าหากว่าในยุคที่มีผู้นำทางการเมืองและการปกครองที่เข้มแข็งสถานการณ์ความไม่สงบก็จะลดน้อยลงไปและในยุคที่ผู้นำทางการเมืองและการปกครองอ่อนแอก็จะเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นมาซึ่งพฤติกรรมของกองโจรได้ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนในสามจังหวัด ชายแดน ภาคใต้ตลอดมาและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จนกลายเป็นขบวนการแบ่งแยกดินแดนซึ่งมีเป้าหมายอย่างชัดเจน โดยมีการสร้างสถานการณ์ก่อความไม่สงบในพื้นที่หลายจังหวัดในภาคใต้ แต่ที่เกิดความรุนแรงมากที่สุด在三จังหวัดชายแดนคือ จังหวัด นราธิวาส ยะลา และปัตตานี ความพยายามในการสร้างสถานการณ์ ให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง มีการเผาโรงเรียนและสถานที่ราชการ ทำร้ายครู ทำร้ายประชาชนและมีการเสียชีวิตเป็นรายวันเป็นต้น

ดร.ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี ผู้อำนวยการศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ ได้พูดถึงเมื่อปี พุทธศักราช 2547 เป็นจุดเริ่มต้นของความรุนแรงอย่างชัดเจนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมิติใหม่ ซึ่งทำทลายต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐคือ เกิดคดีบุกเข้าโจมตีปล้นปืนทหารเกือบ 400 กระบอกจากกองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อำเภोजะเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส เป็นการกระแทกกระแทกฐานะของรัฐในสายตาของประชาชน เพราะถ้ารัฐยังคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้ถืออาวุธของตนไม่ได้ ปกกันมิให้ อาวุธในมือของตนหายไป จะคุ้มครองประชาชนตามหน้าที่ของตนอย่างไรเหตุการณ์ครั้งนี้สันคลอนสายสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างรุนแรง หลังจากนั้นความรุนแรงก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องความไม่สงบหรือความรุนแรงแสดงออกมาในรูปของการลอบยิง การโจมตี การวางระเบิด การวางเพลิงและการก่อวินด้วยวิธีการต่างๆ ความรุนแรงดังกล่าวมาซึ่งการสูญเสียชีวิตและการบาดเจ็บรวมทั้งยังเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของทั้งทางราชการและส่วนบุคคล กล่าวคือนับตั้งแต่ เดือนมกราคม 2547 ถึงเดือนมีนาคม 2552 ได้ เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส รวมทั้งในพื้นที่บางส่วนของจังหวัดสงขลา ด้วยรวมทั้งสิ้น 8,810 ครั้ง มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบไปแล้วถึง 3,418 ราย และผู้บาดเจ็บ 5,624 ราย ในกลุ่มผู้ถูกสังหารนี้ ร้อยละ 54.69 เป็นคนมุสลิม และร้อยละ

ละ 41.87 เป็นคนพุทธเป้าหมายสำคัญของเหยื่อความรุนแรงคือพลเรือนดังจะเห็นได้ จากสถิติผู้สูญเสียทั้งหมด แยกเป็นพลเรือนหรือราษฎรโดยทั่วไปเป็นเป้าหมายหลักของการสังหาร (จำนวน 1,564คน) ตาม มาด้วยฝ่ายทหาร (จำนวน 215 คน) บุคลากรฝ่ายตำรวจ(จำนวน 200 คน) กำนันผู้ใหญ่ บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (จำนวน 189 คน) และชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) (จำนวน 170 คน) ยุทธวิธีสำคัญในการก่อเหตุก็ยังคงเป็นการยิงสังหารบนถนนสายย่อยหรือถนนหลวงตามมาด้วยการใช้ ระเบิดและการวางเพลิง แบบแผนลักษณะการโจมตีเพื่อก่อเหตุเป็นเช่นนี้ตลอดในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา

สำหรับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตำบลลูโบะยิโร เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอมายอซึ่งคนสมัยก่อนได้เล่าว่าลูโบะยิโร เป็นคำเพี้ยนมาจากลูบะยือโร ซึ่งหมายถึง บึงที่มีต้นไม้ใหญ่ล้อมรอบ (ต้นไทร) และในบึงจะมีจระเข้ตัวใหญ่หนึ่งตัวซึ่งชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับมันจนปัจจุบันทางองค์การบริหารส่วนตำบลลูโบะยิโรได้นำจระเข้ขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลลูโบะยิโร จำนวนครัวเรือน 2,252 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 11,263 คนแบ่งออกเป็นจำนวน ประชากรชาย 5,567 คน ประชากรหญิงจำนวน 5,696 คน แบ่งเขตการปกครองเป็น 8 หมู่บ้านและได้รับการจัดตั้งเป็น อบต. เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 ที่มีทั้งชุมชนไทยพุทธไทยมุสลิม แต่อยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมาอย่างต่อเนื่อง ท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัด สำหรับเขตพื้นที่ของตำบลลูโบะยิโร

ทิศเหนือ ติดต่อ ตำบลมายอ, ตรัง, ปะโค อำเภอมายอ จ.ปัตตานี

ทิศใต้ ติดต่อ ตำบลตะโละมะนะ, น้ำดำ อำเภอทุ่งยางแดง จ.ปัตตานี

ทิศตะวันออก ติดต่อ ตำบลพิเทน อำเภอทุ่งยางแดง จ.ปัตตานี

ทิศตะวันตก ติดต่อ ตำบลกอลำ, เขาตุม อำเภอยะรัง จ.ปัตตานี

ปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมีสาเหตุทั้งจากความขัดแย้งทางเชื้อชาติและศาสนาทำให้ชาวพุทธกับชาวมุสลิมมีความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันซึ่งเกิดจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นอกจากนี้ได้รับผลกระทบไปทุกๆด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ความมั่นคงและสภาพจิตใจของประชาชนในพื้นที่ จากปัญหาจะเห็นได้ว่าชาวไทยพุทธส่วนใหญ่จะตกเป็นเป้าหมายหลายรายเป็นผู้ที่มีสถานะทางสังคมเศรษฐกิจโดดเด่นในชุมชนนั้นๆเช่นในกรณีของระเบิดใหญ่ในกลางเมืองของสายบุรีเป้าหมายของระเบิดคือบ้านคฤหาสน์ชาวจีนที่เป็นนับหน้าถือตามากที่สุดในละแวกนั้น หลังการระเบิดเกิดการทดแทนพื้นที่ที่กันระหว่างคนสองเชื้อชาติอย่างชัดเจนเมื่อคนกลุ่มหนึ่งย้ายออกขณะที่อีกกลุ่มย้ายเข้ามาบางรายที่ย้ายเข้าคือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุรุนแรงในพื้นที่ห่างออกไปจากตัวชุมชนนับเป็นการแทนที่กันภายในเวลาอันรวดเร็วอย่างยิ่ง ปรากฏการณ์ในลักษณะนี้ยังเกิดขึ้นในอีกหลายแห่งโดยที่ยังไม่มีใครวิเคราะห์หรือเก็บข้อมูลอย่างชัดเจน แต่เป็นที่รับรู้เป็นการทั่วไปของคนในชุมชนนั้นๆในขณะที่การถูกสังหารของคนไทยพุทธในที่ต่างๆบวกกับการอพยพออกทำให้จำนวนคนไทยพุทธโดยรวมในพื้นที่มีน้อยลงสภาพโดยรวมของชุมชนชาว

ไทยพุทธจะอ่อนแอผู้มีบทบาทในองค์กรพัฒนาเอกชนหรือภาคประชาสังคมหลายคนเชื่อว่าความอ่อนแอของชุมชนไทยพุทธส่วนหนึ่งมาจากความเข้าใจในเรื่องพื้นฐานของความขัดแย้ง และไม่เข้าใจรวมไปถึงนัยมาตรการการแก้ไขปัญหาของรัฐตลอดจนปัญหาการเมืองเรื่องของการช่วงชิงพื้นที่ของฝ่ายต่างๆในความขัดแย้ง

นอกจากความคิดเห็นที่ต่างกันของชาวไทยพุทธกับชาวมุสลิมที่ได้ตกเป็นเหยื่อทำให้ชาวไทยพุทธเข้าใจว่าเป็นเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของผู้รุกรานกับผู้ถูกรุกรานในประวัติศาสตร์ทำให้เห็นถึงความอ่อนด้อยอย่างรุนแรงในทางความรู้ถึงปัญหาในพื้นที่ของคนไทยพุทธในเชิงประวัติศาสตร์ จากความไม่เข้าใจที่ทำให้คนไทยพุทธในพื้นที่มีปฏิสัมพันธ์กับบางมาตรการของรัฐในทางลบ ระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวมุสลิม เช่น มาตรการดูแลประชากรมุสลิมซึ่งมีมากขึ้นหลายเท่าในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการเยียวยาที่มีมาตรการใหม่ที่น่าสนใจในยุครัฐบาลพรรคเพื่อไทย เป็นการชดเชยหรือเยียวยาให้กับผู้ที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐกระทำอันเป็นมาตรการเพิ่มเติมจากเดิมที่ทางเยียวยาเฉพาะครอบครัวเจ้าหน้าที่รัฐและผู้สูญเสียจากความรุนแรงที่เกิดจากน้ำมือของผู้สร้างของผู้สร้างสถานการณ์สะท้อนถึงปัญหาเดียวกันก็คือในเรื่องความหวาดกลัว การตกเป็นเหยื่อความรุนแรงความไม่พอใจต่อมาตรการเยียวยาของภาครัฐยิ่งถ่างช่องว่างระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวมุสลิมขึ้นเรื่อยๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาการบริการทางสังคมไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากร (Population) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน 20 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษาจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 20 คน จาก ผู้นำชุมชน ประชาชน ดังต่อไปนี้

ผู้นำชุมชน	จำนวน 5 คน
ประชาชน	จำนวน 15 คน

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของวิถีชีวิต (Livelihoods) หรือการดำเนินชีวิตมักจะถูกให้ความหมายในเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ วิถีชีวิตจัดเป็นวิถีแห่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพราะฉะนั้นวิถีชีวิตของมนุษย์จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบวัฒนธรรมและเกิดควบคู่ไปกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตจึงเปรียบเหมือนรูปแบบหรือกระบวนการแห่งพฤติกรรม (Behavior Patterns) รวมถึงทัศนคติ ค่านิยม ความรู้ วัตถุประสงค์ ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีการรับและส่งทอดต่อไปยังสมาชิกของสังคม วิทวัส ช้างคร (2553 หน้า 6) ได้กล่าวไว้ว่า วิถีชีวิตในความหมายหนึ่ง คือ ระบบวัฒนธรรมซึ่งระบบวัฒนธรรมแต่ละด้านนั้น มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ โดยแต่ละสังคมย่อมมีแนวทางหรือวิถีชีวิตบางอย่างแตกต่างกันและอาจเหมือนกันในบางส่วน

ผลจากสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ส่งผลให้วิถีชีวิตครอบครัวของคนในเขตพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในสภาพสังคมปัจจุบันมีส่วนทำให้ชุมชนและครอบครัวได้รับผลกระทบในแทบทุกด้าน วิทวัส ช้างคร (2553 หน้า 6)

อย่างไรก็ดี ความรุนแรงจากสถานการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ ทำให้เกิดผลกระทบทั้ง การสูญเสียสมาชิกในครอบครัว ในด้านสังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตั้งแต่การดำเนินชีวิตประจำวัน ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลต่อสุขภาพร่างกายทั้งผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต พิการ และทุพพลภาพ ซึ่งไม่สามารถดำรงชีวิตได้ตามปกติ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกัน ในการสร้างความสงบ ความปลอดภัยและร่วมสร้างสันติสุข ให้กับเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ งามพิศ สัตย์สงวน (2545 หน้า 10) กล่าวว่า นักมนุษยวิทยาส่วนมากเห็นพ้องต้องกันว่า “วัฒนธรรม คือ แนวทางหรือวิธีการในการแก้ปัญหาพื้นฐานต่างๆของสังคม ทำให้สมาชิกของสังคมมีชีวิตอยู่ได้” การนิยามวัฒนธรรมดังกล่าว จะทำให้ได้วัฒนธรรมระบบต่างๆ หรือได้วัฒนธรรมในความหมายวิถีชีวิตหรือชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกด้าน

วิถีชีวิตในความหมายหนึ่ง คือ ระบบวัฒนธรรม ซึ่งระบบวัฒนธรรมแต่ละด้านนั้น มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้โดยแต่ละสังคมย่อมมีแนวทางหรือวิถีชีวิตบางอย่างที่แตกต่างกันและอาจจะเหมือนกันในบางส่วน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539) ได้ให้ความหมายของคำว่า วิถีชีวิต หมายถึง ความเป็นไปในการดำรงชีวิต สำหรับ ประเสริฐ วิทวารัฐ (2522 อ้างถึงใน สุมาลี หวังพุดมี, 2546 หน้า 6) ได้กล่าวสรุปความหมายของคำว่า วิถีชีวิต หมายถึง การอยู่อาศัยของกลุ่มคน ได้ประกอบอาชีพตามากินตามสภาพแวดล้อม ผูกพันกันและมีกฎระเบียบที่ตกทอดมาควบคุม และได้กล่าวสรุปไว้ว่า การศึกษาวิถีชีวิต

ชุมชนท้องถิ่นในสภาวะต่าง ๆ สามารถศึกษาจากด้านการตั้งถิ่นฐาน ด้านเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ

จากการศึกษาความหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตโดยสรุปได้ว่า วิถีชีวิต คือ การดำเนินชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การกิน การแสดง ซึ่งเป็นการสืบทอดต่อกันมาจะเป็นกิจกรรมต่างๆจะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตของชาวเมืองกับชาวชนบทจะมีความแตกต่างกัน การอยู่อาศัยที่ประกอบอาชีพทำมาหากินตามสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่

นอกจากนั้น เวธกา เสวครบุรี (2554 อางใน พวงเพชร สุรัตนกวีกุล, 2542 หน้า 50-51) กล่าวว่า วิถีชีวิตชุมชนเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม หมายถึง วัฒนธรรมในทางสังคมศาสตร์นั่นเอง ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมตั้งแต่เกิดจนตายตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พฤติกรรมต่างๆที่มนุษย์กระทำแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษาศาสนา เป็นต้น วัฒนธรรมจะกำหนดว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูก สิ่งใดผิดรวมทั้งเป้าหมายในชีวิตควรเป็นอย่างไร ฉะนั้นกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม การพูด การอ่าน การเขียน การคิด การทำงานการเล่น การติดต่อสัมพันธ์กัน ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้นวัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตมุสลิม

วิถีชีวิตมุสลิม คือแบบแผนการพัฒนาการสู่ความสมบูรณ์ของมนุษย์ อันเป็นแบบแผนสุดท้ายและมีความสมบูรณ์มากที่สุด และด้วยการมองที่กว้างไกลและครอบคลุมโดยไม่มีใครเหมือน ได้นำเสนอหลักคำสอนและข้อปฏิบัติต่างๆ ในทุกๆ ด้านในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นการปฏิบัติเพียงบางส่วนของหลักคำสอนเหล่านี้และการไม่เอาใจใส่ในเนื้อหาส่วนอื่นๆ ของมัน ย่อมไม่สามารถที่จะทำให้พวกเขาเป็นมุสลิมในแบบที่ท่านศาสดามุฮัมมัด(ศ็อลลา)ได้มุ่งหวังได้การอธิบายถึงคุณลักษณะต่างๆ ของมุสลิมที่แท้จริงและการนำเสนอภาพลักษณ์ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับตัวเขานั้น วางเงื่อนไขอยู่บนการรู้จักมารยาทและหลักเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งในทัศนะของอิสลามจำเป็นต้องแสดงออกในการเคลื่อนไหวและการปฏิบัติตนตลอด ทั้งวันของเขา

วิถีชีวิตมุสลิม เป็นวิถีชีวิตของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตลอดมา มีทั้งชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน นับเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของพื้นที่ ที่แตกต่างจากสังคมไทยในภูมิภาคอื่นๆ หลายประการ สังคมใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้ที่ผ่านมา ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เข้าใจกัน ดำเนินวิถีชีวิตร่วมกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมกันอย่างกลมกลืน ชาวไทยพุทธมักจะร่วมงานประเพณีต่างๆ ของชาวไทยมุสลิม เช่น กวนอาซูรอของชาวมุสลิม การแต่งกาย การจัดประเพณีงานแต่งงาน การร่วมบริจาคทำบุญเพื่อพัฒนามัสยิดเป็นศาสนสถานศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยมุสลิม ชาวไทยมุสลิมก็เข้าร่วมประเพณีวัฒนธรรมงานแต่งงาน ร่วมแรงร่วมใจพัฒนาหมู่บ้าน สำหรับในด้านอาหารการกินก็มีให้เลือกรับประทานอย่างหลากหลายทั้งอาหารไทย อาหารจีน อาหารมุสลิม อาหารมุสลิมที่มีชื่อของสามจังหวัดชายแดนใต้ เช่น มะตะบะ

คือโปะะ ไก่ก้อและ ก็เป็นอาหารที่นิยมของผู้คนในพื้นที่ จากความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทำให้สามจังหวัดชายแดนใต้เป็นพื้นที่ที่น่าสนใจสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศถึงแม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่อยู่บ้าง

ชมรมรัศมีสถาปนาในกรุงไคโร - บาตัสกูบ ได้ให้ความหมายว่า วิถีชีวิตมุสลิม หมายถึง พฤติกรรมและการปฏิบัติในชีวิตแต่ละวันของคนที่มีศรัทธาอิสลามภายใต้บทบัญญัติของคัมภีร์อัล-กุรอานแบบอย่างซึ่งครอบคลุมทั้งด้านพิธีกรรมทางศาสนา การประกอบอาชีพ การศึกษา แม้กระทั่งการกิน การนอน และอื่นๆ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต สำหรับด้านศาสนา จะเห็นได้ชัดว่าปัจจุบันสามจังหวัดชายแดนชายแดนภาคใต้ มีมัสยิดมากกว่าสองพันมัสยิด ไม่รวมถึงสุเหร่าที่มีอยู่ทุกหมู่บ้านนับหมื่นแห่ง ซึ่งในแต่ละวันตั้งแต่ก่อนตะวันขึ้น เสียงอาซานสัญญาณแห่งการละหมาดจากทั้งมัสยิดและสุเหร่าก้องกังวานดังไปทุก แห่งหน ปลุกคนที่หลับใหลให้ลุกขึ้นละหมาดก่อนจะเตรียมตัวไปตามภารกิจต่าง ๆ ของแต่ละคน ซึ่งไม่ต่างจากวิถีชีวิตคนมุสลิมในประเทศอื่น ๆ โดยทุกครั้งของการเปลี่ยนช่วงเวลาจากกลางคืนสู่กลางวัน จากช่วงเช้าเข้าสู่ช่วงบ่าย ช่วงบ่ายสู่ช่วงเย็น จากช่วงเย็นสู่ช่วงค่ำจนกระทั่งจากช่วงค่ำสู่กลางวัน เสียงอาซานนำการละหมาดดังก้องกังวานทั้งห้าเวลาเพื่อให้ ซึ่งเป็นกรำยำเดือนและควบคุมให้มุสลิมประพฤติตนในหลักการศาสนาอย่างเคร่งครัด เหล่านี้คือปรากฏการณ์ที่บ่งบอกถึงรูปธรรมการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสมบูรณ์

ยูนุส วารีย์ (2549:สัมภาษณ์) ได้อธิบายถึงวิถีชีวิตของชาวมุสลิมว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ความเชื่อความศรัทธาในเรื่องพระเจ้า ศาสดา (หลักศรัทธา 6 ประการ)
2. การปฏิบัติซึ่งได้แก่การปฏิบัติในด้านศาสนา การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไป และในการใช้ชีวิตในโลก

2.1 การปฏิบัติในด้านศาสนา

มุสลิมถือว่า โลกนี้เป็นเพียงแค่ทางผ่านแต่โลกหน้าคือโลกที่แท้จริงที่เขาต้องอยู่อย่างตลอดกาลด้วยเหตุนี้มุสลิมจึงให้ความสำคัญกับการทำความดีเพื่อโลกหน้ามากกว่าการขวนขวายเพื่อที่จะอยู่ในโลกนี้ดังคัมภีร์อัลกุรอาน บทอัลฮาดิส โองการที่ 20 ความว่า

พึงทราบเถิดว่าแท้จริงการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้มีโชอันใดเว้นแต่เป็นการละเล่นและกานสนุกสนานรำเริงและเครื่องประดับและความโอ้อวดของพวกเจ้าและการแข่งขันกันสะสมในทรัพย์สินและลูกหลาน เปรียบเสมือนเช่นนำฝนที่การองเงยพืชผลยังความพอนໃให้กับแก่กสิกรแล้วมันก็เหี่ยวแห้งเจ้าจะเห็นมันเป็นสีเหลืองและมันก็จะกลายเป็นเศษเป็นชิ้นแห่ง ส่วนในวันปรโลกมีการลงโทษอย่างสาหัส และมีการอภัยโทษ และความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ และการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ มิใช่โชอันใดนอกจากการแสวงหาผลประโยชน์แห่งการหลอกลวงเท่านั้น

กล่าวคือการมีชีวิตอยู่ในโลกคุณยามีเปรียบเสมือนเป็นเรื่องจินตนาการมีผลประโยชน์น้อย สูญหายอย่างรวดเร็ว นี่คือข้อเท็จจริงดังนั้นการละเล่นก็ดี การสนุกสนานร่าเริงก็ดีการประกวดแข่งขันโอ้อวดกันก็ดีและการแข่งขันการสะสมทรัพย์สินและลูกหลานก็ดี ทั้งหมดนี้น่าจะเป็นสิ่งที่นำความยุ่งยากความเหนื่อยยากและความลำบากยาเข็นมาสู่ตัวเองได้

การกระทำดังกล่าวข้างต้นนั้นเปรียบเสมือนกสิกรและชาวสวนที่มองดูพืชผลของเขาหลังจากได้รับน้ำฝนแล้ว มันจะงอกเงยออกดอกออกผลนำความภูมิใจมาสู่เขาหลังจากนั้นพืชเหล่านั้นก็จะเหี่ยวแห้งกลายเป็นเศษผงลงไปในที่สุคนีแหละคือสภาพของโลกคุณยามีสภาพคล้ายกันพืชผลดังกล่าว

ส่วนการตอบแทนในโลกอาคิระะฮ์มีการลงโทษอย่างเจ็บปวด หรือการอภัยโทษและความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) สำหรับผู้ที่กระทำความดี การดำรงชีวิตในโลกคุณยาเพราะความไร้เกียรติของมันเป็นั้น และความสูญสลายอย่างรวดเร็วของมันมิใช่อื่นใดเลยนอกจากเป็นการหลอกลวงกับผู้ที่หลงใหลกับมันเท่านั้น

2.2 การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไปนั้นวายุอยู่บนรากฐานของหลักการต่อไปนี้คือ

2.2.1 ความเท่าเทียมกันเสมอภาค

2.2.2 เห็นอกเห็นใจ

2.2.3 ประารถณาในสิ่งที่ดีที่สุดในสิ่งที่ให้กับผู้อื่น

2.2.4 เกื้อกูลกัน

2.2.5 ปกป้องกันและกันจากสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม ทั้งด้านจิตใจและอันตรายต่างๆ

2.3 การใช้ชีวิตในโลกนี้ (ดunya) มุสลิมสามารถร่ำรวยได้ สามารถมีชื่อเสียงเงินทองได้และยศตำแหน่งได้ แต่ต้องวางอยู่บนรากฐานของศาสนาทั้งหมดและต้องเป็นสิ่งที่ศาสนานุญาต

กรอบกำหนดวิถีชีวิตชุมชนมุสลิม

วิถีชีวิตมุสลิมถูกกำหนดโดยพื้นฐานความเชื่อทางศาสนาเป็นสำคัญในทุกชุมชนมุสลิมจะมีกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยมีกรอบกำหนดวิถีชีวิตชุมชนที่สำคัญ 2 ประการได้แก่หลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ

หลักศรัทธา 6 ประการ ที่มุสลิมต้องเข้าใจเชื่อมั่นและศรัทธาดังนี้

1. ศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว คือ อัลลอฮ์ (ช.บ.) อิสลามถือว่าในสากลจักรวาลทั้งหลายมีพระเจ้าที่เที่ยงแท้เพียงองค์เดียวเป็นผู้สร้างสากลจักรวาลและเป็นผู้บริหารควบคุม

2. ศรัทธาในบรรดามลาอิกะฮ์ในบรรดามลาอิกะฮ์ คือผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพระผู้เป็นเจ้าของเจ้ากับศาสนทูตทั้งหลายเพื่อจะได้นำศาสนทูตดังกล่าวได้เข้าถึงอัลลอฮ์ (ช.บ.) คือ อำนาจแห่งความดีสวนอำนาจแห่งความชั่วนั้น คือชัฎอน หรือซาตานหรือมาร

3. ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ทั้งหลายของพระองค์ มุสลิมต้องเชื่อถือต้นฉบับเดิมของคัมภีร์ทั้งหลายทุกๆ เล่มในอดีตรวมทั้งอัล-กุรอานด้วย ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่าคัมภีร์เหล่านั้นต้องเป็นวะฮีย์ (ได้รับการดลใจ) มาจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) และต้องมีเนื้อหาสาระตรงกับอัลกุรอาน อิสลามถือว่าคัมภีร์ที่สมบูรณ์ที่สุดและเป็นคัมภีร์สุดท้ายคือคัมภีร์อัลกุรอานประกาศใช้ต่อมวลมนุษยชาติทั้งหลายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความ สันติสุขในสังคม

4. ศรัทธาในบรรดานบี (ศาสนทูต) ทั้งหมดมุสลิมต้องยอมรับนับถือศาสนทูตทั้งหลายที่มาเทศนาจากอนศาสนทูตมุฮัมมัด(คือลา)ให้เกียรติยกย่องบรรดาศาสนทูตเหล่านั้นอย่างเท่าเทียมกันหมดโดยศาสนทูตมุฮัมมัด(คือลา) เป็นศาสนทูตสุดท้ายของโลกที่มารับภารกิจต่อจากศาสนทูตก่อนๆที่เชิญชวนมนุษย์ให้รู้จักพระเจ้าและดำเนินชีวิตตามคำสอนของพระองค์

5. ศรัทธาในวันสุดท้ายและการเกิดใหม่ในวันปรโลก อิสลามถือว่าโลกที่เราอาศัยอยู่นี้เป็นเพียงวัฏธชาติขั้นหนึ่งซึ่งต้องมีการแตกสลายเหมือนกับวัฏธหรือสิ่งอื่นๆ และโลกจะต้องถึงจุดจบเมื่อโลกแตกสลายแล้วทุกสิ่งทุกอย่างก็ดับสิ้นนอกจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) เท่านั้นที่ยังดำรงอยู่ และมนุษย์ทั้งหลายก็ฟื้นคืนชีพอีกครั้งหนึ่งเพื่อรับผลตอบแทนตามที่เขาได้กระทำไว้เมื่อครั้งที่เขายังมีชีวิตอยู่ผลงานของเขาในโลกนี้จะเป็นตัวกำหนดว่าเขาจะเป็นผู้ได้รับสวรรค์หรือนรก

6. ศรัทธาในกฎกำหนดสภาวะของพระองค์ คือต้องศรัทธาว่าสรรพสิ่งทั้งหลายในสากลจักรวาลนี้ล้วนเกิดขึ้นมาและดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ของอัลลอฮ์ (ช.บ.) ทั้งสิ้นเช่น ไฟมิคูนสมบัติร้อน น้ำไหลลงจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำทุกชีวิตต้องตาย นี่คือกฎกำหนดสภาวะของอัลลอฮ์ (ช.บ.) หมายความว่ากฎธรรมชาติทั้งหลายนั้นอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงสร้างและควบคุมมัน ส่วนการกำหนดสภาวะในหลักจริยธรรมความดี- ความชั่วนั้น พระองค์จะเป็นผู้กำหนดว่าอะไรคือความดีและอะไรคือความชั่วบนพื้นฐานของหลักชาอ์อะฮ์

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองดินแดนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การปกครองในระยะหลังตั้งแต่ปี 2502 - 2546 นโยบายรัฐหลายอย่างที่ทำให้เกิดการต่อต้านจากชาวไทยมุสลิม ได้แก่ นโยบายความมั่นคงของชาติ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรื่องโรงเรียนปอเนาะ ซึ่งเป็นโรงเรียนสอนศาสนาตลอดถึงนโยบายการใช้กำลังปราบปรามอย่างรุนแรงแทนการใช้สันติวิธี อันเป็นหลักการรัฐประศาสนนโยบาย ที่เน้นในการเรื่องความสำคัญของอัตลักษณ์ทางศาสนา วัฒนธรรม การให้เกียรติ การยอมรับ และไม่เลือกปฏิบัติต่อคนไทยมุสลิมในพื้นที่ ซึ่งเจ้าหน้าที่พึงปฏิบัติ กลับไม่ปรากฏเป็นนโยบายในช่วงนี้ กลับมุ่งเน้นไปที่การรักษาอำนาจรัฐ และการเข้มงวดกับการเรียนการสอนด้านศาสนาและการป้องกันการแทรกแซงจากต่างประเทศที่มีต่อความคิดความเชื่อของผู้คนและเยาวชนในพื้นที่ เป็นสำคัญ

การเกิดเหตุการณ์การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่บางส่วนของจังหวัดสงขลาในลักษณะที่มีความรุนแรงต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสถานการณ์ที่รัฐบาลต้องเข้ามาแก้ปัญหาโดยตรง โดยไม่ใช้กลไกของสภามันคงแต่เดิมแต่มีนโยบายของรัฐบาลเข้ามาแทนที่ ด้วยการเปลี่ยนแปลงนโยบายซึ่งจากเดิมมาจากส่วนกลางเป็นนโยบายที่ทุกภาคส่วนในพื้นที่มีส่วนร่วมด้วย กระบวนการวิคิด และสาระสำคัญในการกำหนดนโยบายฉบับนี้ มาจากการที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องกันว่า จะใช้ยุทธศาสตร์แบบบูรณาการคือมองภาพปัจจัยทุกด้านเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน และแก้ไขปัญหาโดยการแสวงหาความร่วมมือจากรทุกฝ่ายทั้งจากภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในการพัฒนาทุกด้านให้สอดคล้อง โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาทุกเรื่องไปพร้อมๆ กันและป้องกันมิให้เกิดปัญหาขึ้นอีกอย่างถาวร และโดยที่นโยบายมุ่งไปที่การพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม ให้มีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมถึงการให้ความสำคัญในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และสามารถอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ อีกประการหนึ่งมีการเปลี่ยนแนวคิดคือมีการเสนอแนะให้ลองนำยุทธศาสตร์แบบสันติวิธีมาใช้ทางด้านความมั่นคง โดยเริ่มศึกษาว่า ทำอย่างไรที่จะรักษาอำนาจรัฐ มาเป็นการรักษาความมั่นคงในชีวิตคนในพื้นที่แทน จึงทำให้ค้นพบปัญหาความหวาดกลัวหวาดระแวงของประชาชนในพื้นที่ 2 ประการใหญ่ๆ คือ

1. การปฏิบัติบางอย่างของเจ้าหน้าที่บางส่วนอยู่ในลักษณะที่สร้างความไม่เป็นธรรมให้คนในพื้นที่ เมื่อเกิดความไม่เป็นธรรม และประชาชนไม่มีทางโต้ตอบ เพราะถ้าโต้ตอบก็จะถูกกล่าวหาว่ากำลังสร้างปัญหาและทำลายอำนาจรัฐ หรือถูกมองว่าเป็นกลุ่มแบ่งแยกดินแดน ทำให้ถูกเพ่งเล็งตลอดเวลา ชาวบ้านจึงรู้สึกอึดอัดในเรื่องการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม แต่จำต้องยอมรับและทนต่อไป

2. ความหวาดกลัวของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่เคยมีเรื่องคอมมิวนิสต์ ทำให้วิถีคิดของเจ้าหน้าที่ยังคงเหมือนเดิม เช่นบางคนยังรู้สึกต่อชาวบ้านที่แสดงออกเรื่องการเรียกร้องสิทธิต่างๆ หรือความไม่เป็นธรรม ก็ถูกมองว่าฝักใฝ่ขบวนการแบ่งแยกดินแดน เมื่อนโยบายนี้ออกมา ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐบางคนที่เคยมีความคิดเช่นเดียวกับนโยบายมาตลอด รู้สึกสบายใจและสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายนี้ก็มองว่านโยบายเช่นนี้อาจเป็นอันตรายต่อรัฐและทำให้รัฐอ่อนแอ แต่เนื่องจากไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดได้ จึงเกิดภาวการณ์การทำงานขนานกัน 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ปฏิบัติตามนโยบายใหม่ และกลุ่มที่ยังคงปฏิบัติตามนโยบายเดิม ดังนั้น คนที่รับเคราะห์คือประชาชน ที่ไม่รู้ว่าจะไปพบกับเจ้าหน้าที่รัฐแบบไหน

ในปี พ.ศ.2547 เกิดเหตุการณ์ปล้นปืนที่ค่ายทหารกองพลพัฒนาที่ ๑.เจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ในเดือนมกราคม 2547 และเหตุการณ์ได้บานปลายไปสู่ความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงนโยบายยาเสพติดซึ่งรัฐบาลถือเป็นนโยบายแห่งชาติ และมีทัศนะว่า วิธีการไหนที่จะนำไปสู่เป้าหมายมีความชอบธรรมทั้งสิ้น จึงเกิดการใช้ความรุนแรงขึ้นเมื่อความรุนแรงกลายเป็นสิ่งชอบธรรม สังคมจึงเกิดบรรยากาศที่มองว่า ความรุนแรงเป็นวิธีเดียวที่จะแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะภายหลังเหตุการณ์ที่กรือเซะ และที่ตากใบ ที่สื่อต่างๆ แสดงความคิดเห็นของประชาชนที่ออกอาการสะใจในความรุนแรงเหล่านั้น ซึ่งอาจมองได้ว่าเป็นเช่นนั้นจริงหรือเป็นการสร้างสถานการณ์

ของคนบางกลุ่ม ทำให้คนในภาคใต้มีส่วนร่วมในความรู้สึกกับความเป็นคนไทยจากสถานการณ์ดังกล่าว ด้วยคิดว่าเมื่อคนในพื้นที่ถูกระงับอย่างรุนแรง สังคมไทยกลับไม่รู้สึกละอายอะไรเพราะมองว่าเป็นคนอื่นไม่ใช่พวกเดียวกันนั่นเอง จึงทำให้ชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เกิดความรู้สึกต่อต้าน ภายหลังเหตุการณ์ในครั้งนั้นสถานการณ์ความรุนแรงเริ่มปรากฏขึ้นโดยลำดับ และมีขบวนการต่างๆ ที่บ่งบอกถึงความต้องการแบ่งแยกดินแดนให้เป็นรัฐอิสระ และแนวความคิดการแบ่งแยกดินแดนและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ก็มีมูลมาจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง วิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีรายละเอียดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการรวบรวมข้อมูล จากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการประชุม คู่มือปฏิบัติงาน ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง เอกสารทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิม

2. การวิจัยสนาม (Field research) โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or formal interview)

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง วิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัย 2 วิธี คือการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการประชุม คู่มือปฏิบัติงาน ระเบียบ ประกาศคำสั่ง เอกสารทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น และการวิจัยการวิจัยสนาม (Field research) รวบรวมด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ

1. เพื่อศึกษาวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาการบริการทางสังคมไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ผู้ศึกษาได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากผู้ศึกษามีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาในการศึกษาจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัวจะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามเดียวกัน โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาวีถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาวีถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมในตำบลลูโบะยิไร จะเห็นได้ว่าความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมเป็นชุมชนโดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขาย ทำสวน เป็นส่วนมาก ประชาชนในชุมชนจะมีความสามัคคีกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในการอยู่ร่วมกันเหล่าคนในชุมชนจะอยู่ด้วยความรัก ถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่มีการทะเลาะกันเมื่อมีกิจกรรมหรืองานที่จัดในชุมชนจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเช่น

งานแต่งงาน ชาวบ้านจะร่วมกันช่วยกันทำกับข้าวเพื่อเลี้ยงแขกที่เชิญ

1) วันเมาลิด เป็นงานที่ร่วมทำกันไม่ว่าจะเป็นพุทธหรือมุสลิมวันงานเมาลิดจะเป็นวันที่ประชาชนในหมู่บ้านรวมตัวกันเป็นอย่างมาก

2) วันกวนอาซุรอ เป็นวันที่ชาวบ้านรวมตัวกันเพราะจะมีงานในแต่ละปีทำให้ชาวบ้านให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะงานส่วนใหญ่จะจัดที่โรงเรียนซึ่งทำให้เด็กนักเรียนหรือผู้ปกครองเข้ามาร่วมกันได้ไม่ว่าจะเป็นพุทธหรือมุสลิมก็ตาม

3) วันสำคัญ อย่างเช่นวันพ้อ จะมีการจัดพิธีที่อำเภอทำให้คนในชุมชนโดยส่วนมากจะให้ความสำคัญและเข้าร่วมไปทำพิธีไม่ว่าจะเป็นทั้งพุทธหรืออิสลามจะทำพิธีร่วมกันในทุกๆปี

2. ศึกษาการบริการทางสังคมไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาการบริการทางสังคมของชาวไทยมุสลิม จะเห็นได้ว่าการบริการทางสังคมโดยส่วนมากจะมีปัญหาในด้านการสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ เพราะชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ใช้แต่ภาษามลายูในการสื่อสาร ไม่รับฟังความคิดเห็นขาดการเข้าถึงต่อหลักการให้บริการและความกระตือรือร้น อย่างเช่น

1) การให้บริการอย่างมีคุณภาพต้องทำทุกครั้งและตลอดไป

2) คุณภาพของการบริการวัดจากความพอใจของผู้รับบริการไม่ใช่วัดจากความพอใจของผู้ให้บริการ

3) การบริการที่มีคุณภาพเกิดขึ้นจากการที่ทุกคนในหน่วยงานร่วมมือกันและลงมือกระทำอย่างจริงจังและจริงใจ

4) การบริการที่มีคุณภาพต้องสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้

5) การบริการที่ดีย่อมเกิดจากการสื่อสารที่ดีต่อกัน

6) ผู้ให้บริการต้องรู้สึกภาคภูมิใจและเป็นสุขที่มีโอกาสทำให้ผู้รับบริการเกิดความพอใจ

3. แนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาพบว่าแนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับมุสลิมเป็นชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความหลายหลายทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และภาษา ชุมชนไทยพุทธไทยมุสลิมมีการอยู่ร่วมกันแบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสืบเนื่องมาจากชุมชนนี้ส่วนมากจะเป็นเครือญาติกัน เกือบ

ทั้งหมดจึงทำให้มีการอยู่ร่วมกันแบบผสมผสานระหว่างสองศาสนาสองวัฒนธรรมอย่างลงตัว ด้านภาษาการพูดไทย พุทธไทยมุสลิมจะสามารถพูดและฟังภาษาไทย ยาวี ภาษาใต้ได้เกือบทั้งหมด และที่สำคัญชาวไทยพุทธกับไทยมุสลิม ต้องมีความเข้าใจ ความสัมพันธ์ ความรัก ความไว้วางใจต่อกัน ความสามัคคีกัน โดยมีการร่วมการทำกิจกรรมที่สามารถทำร่วมกันได้ อาจจะมีผู้นำชุมชนที่สามารถร่วมทำกิจกรรมเป็นแบบอย่างให้ประชาชนในพื้นที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันให้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

วิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิโร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

จากการศึกษาวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมเห็นได้ว่าความเป็นอยู่ของชาวมุสลิม ประชาชนในชุมชน จะมีความสามัคคีกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในการอยู่ร่วมกันเหล่าคนในชุมชนจะอยู่ด้วยความรัก ถ้อยที่ถ้อยอาศัยเมื่อมีกิจกรรมหรืองานที่จัดในชุมชนจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีสุตา ไชยวิจารณ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตมุสลิมกับการจัดการศึกษาของชุมชน : ความผูกพันกับศาสนาโดยมีสถาบันการศึกษาด้านศาสนาเป็นผู้ประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนและศาสนาเข้าด้วยกันผ่านกระบวนการเรียนรู้และจัดการของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของคนในชุมชนทั้งผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน เด็ก เยาวชน และประชาชน ในการดำเนินชีวิต ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การทำกิจกรรมทางศาสนา มาบูรณาการเป็นบทเรียนเพื่อถ่ายทอดแก่เด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชน คนในชุมชนได้เรียนรู้ระบบคุณค่าทางศาสนาผ่านวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และการปฏิบัติศาสนกิจ ถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้โดยสถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และสถาบันครอบครัว ประยุกต์ใช้ฐานความคิด ความเชื่อ ให้เหมาะสมต่อสถานการณ์และสภาพการณ์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนการเลือกผสมผสานกับความรู้ที่เข้ามากระทบจากภายนอกอย่างเหมาะสม

การบริการทางสังคมไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิโร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

จากการศึกษาพบว่า การบริการทางสังคมไทยมุสลิมเห็นได้ว่าการบริการทางสังคมโดยส่วนมากจะมีปัญหา ในด้านการสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ ไม่รับฟังความคิดเห็นขาดการเข้าถึงต่อหลักการให้บริการและความกระตือรือร้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2536) ได้ศึกษาเรื่อง หลักการให้บริการครบวงจรหรือการพัฒนาการให้บริการในเชิงรุก : หลักการบริการ ต้องมีความกระตือรือร้นในการให้บริการเป็นเป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนา การให้บริการเชิงรุก ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนบางส่วนยังมีความรู้สึกว่าการติดต่อขอรับบริการจาก ทางราชการเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและเจ้าหน้าที่ไม่ค่อยเต็มใจที่จะ

ให้บริการ ดังนั้นจึงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อ การบริการของรัฐและต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาของการสื่อสารทำความเข้าใจกัน ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการพยายามให้บริการด้วยความกระตือรือร้นแล้วก็จะทำให้ผู้มารับ บริการเกิดทัศนคติที่ดียอมรับฟังเหตุผล คำแนะนำต่างๆมากขึ้นและเต็มใจที่จะมารับบริการในเรื่องอื่นๆอีก นอกจากนี้ความกระตือรือร้นในการให้บริการยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริการนั้น เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีความสมบูรณ์ ซึ่งจะนำไปสู่ความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนในที่สุด และองค์มีความสุขอ่อนน้อม เป้าหมายอีกประการหนึ่งของการพัฒนาการให้บริการแบบครบ วงจร คือ เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการด้วยความสุภาพ อ่อนน้อม ซึ่งจะทำให้ผู้มารับบริการทัศนคติที่ดีต่อข้าราชการและการติดต่อกับทางราชการอันจะ ส่งผลให้การสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างกันเป็นไปได้ง่ายยิ่งขึ้น ความสุภาพอ่อนน้อมในการให้บริการนั้นจะเกิดขึ้นได้โดยการพัฒนาทัศนคติของ ข้าราชการให้เข้าใจว่า ตนมีหน้าที่ในการให้บริการและเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญรวมทั้งมีความรู้สึก เคารพให้สิทธิและศักดิ์ของผู้มาติดต่อขอรับบริการ

แนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมใน ตำบลลูโบะยิไร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

จากการศึกษาพบว่า แนวทางการอยู่ร่วมกันระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม

เป็นชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความหลายหลายทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และภาษา ชุมชนไทยพุทธไทยมุสลิมมีการอยู่ร่วมกันแบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสืบเนื่องมาจากชุมชนนี้ส่วนมากจะเป็นเครือญาติกัน เกือบทั้งหมดจึงทำให้มีการอยู่ร่วมกันแบบผสมผสานระหว่างสองศาสนาสองวัฒนธรรมอย่างลงตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิวัฒน์ ธาดาศรีสวัสดิ์ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง ความปรองดองระหว่างชาวไทย

พุทธและชาวไทยมุสลิม : ความหมายของความปรองดองในมุมมองของคนในชุมชนวัดกลาง มี 2 ประการที่ สำคัญคือ ลักษณะความปรองดองโดยเน้นในเรื่องการอยู่ร่วมกันการช่วยเหลือกัน การพึ่งพาอาศัยกัน มีความสามัคคีเหมือนญาติพี่น้อง โดยไม่คำนึงว่าต่างศาสนาและวิธีของความปรองดองโดยเน้นในเรื่องการประจุมปรักษาหารือกันด้วยความเข้าใจ ยอมรับ และปรับเข้าหากันโดยไม่เบียดเบียนกันและไม่มีการบังคับ เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งและความแปลกแยก ในส่วนของลักษณะความปรองดองระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ชุมชนวัดกลางพบว่า มีลักษณะความปรองดองมากที่สุด คือ ในด้านครอบครัวและเครือญาติเรื่องการแต่งงานและการยอมรับการแต่งงานระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองในเรื่องชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในชุมชนเข้าร่วมในคณะกรรมการชุมชนการเลือกตั้ง ลงคะแนน การใช้สิทธิต่าง ๆ ทางการเมือง และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนและด้านความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ในเรื่องการยึดหลักคำสอนของศาสนา ในการทำความดีเหมือนกัน รวมทั้งการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาพุทธและอิสลามโดยเฉพาะงานบุญชุมชนประจำปี

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรจัดกิจกรรมที่ทำให้มีความสัมพันธ์และความร่วมมือกันในชุมชนเพื่อให้เกิดความสามัคคีเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในชุมชนมีความสุข
2. ผู้วิจัยเห็นว่า การให้บริการของหน่วยงานบางหน่วยงานควรเพิ่มความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริการมากขึ้น
3. ควรให้ความรู้ในด้านวัฒนธรรมของแต่ละศาสนาเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันในการร่วมทำกิจกรรมของแต่ละศาสนาที่สามารถทำร่วมกันโดยที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนา

บรรณานุกรม

วิทวัส ช่างคร. (2553). **ความหมายของวิถีชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : วารสารรามคำแหง.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2535). **เรื่องวัฒนธรรมอิสลาม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อิธิวัฒน์ ธาดาศรีสวัสดิ์. (2548). **ความปรองดองระหว่างชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร**. ภาคนิพนธ์ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ดลมนรรัตน์ บากา. (2551). **การศึกษาวิถีชีวิตของเยาวชนไทยมุสลิม เพื่อเสริมสร้างสันติสุข ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.